

Nationell screening i Danmark halverar antalet nyfödda med Downs syndrom

I Danmark introducerades år 2004 nya nationella riktlinjer för prenatal screening/diagnos under graviditet. Med ett successivt införande erbjuds alla gravida information om befintliga metoder. Kvinnor som så önskar erbjuds riskvärdering för Downs syndrom med ett kombinerat test i första trimestern, där ultraljudsmätning av fostrets nackupplärning och mätning av serummarkörer (fritt β hCG och PAPP-A) kombineras med kvinnans ålder (i Sverige kallat KUB-test). Om testet visar ökad risk för Downs syndrom erbjuds invasivt test (korionvillibiopsi eller fostervattenprov) för definitiv kromosombestämnings.

Den aktuella studien syftade till att jämföra antalet diagnostiserade foster och barn med Downs syndrom med antalet utförda invasiva test före och efter införandet av de nya riktlinjerna. Antalet nyfödda med Downs syndrom minskade från 55–65 per år under 2000–2004 till 31–32 per år under 2005–2006, trots att antalet förlossningar och medelåldern vid förlossning ökade något mellan perioderna. Antalet invasiva test halve-

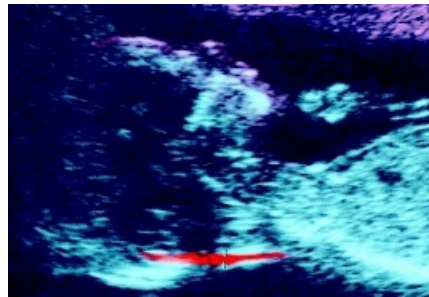

Foto: SPL/IBL

Det kombinerade testet upptäcker fler foster med Downs syndrom och minskar antalet invasiva undersökningar. Bilden: nackupplärning hos ett foster.

rades mellan 2000 och 2006. År 2006 deltog 84 procent av alla gravida i screeningen, trots att den ännu inte nått landstäckande omfattning. Testets sensitivitet, med en riskgräns för det invasiva testet på 1:300, var år 2006 93 procent (95 procents konfidensintervall, CI, 87–97, korrigerat för spontana missfall mellan testet och födseln) och andelen falskt positiva test 3,3 procent (95 procents CI 3,7–4,1).

Författarna konkluderar att det kombinerade testet inte bara upptäcker en

större andel foster med Downs syndrom – jämfört med att som tidigare använde kvinnans ålder som kriterium för invasivt test – det minskar också antalet onödiga invasiva test och därmed risken att få missfall med ett kromosomalt normalt foster. Resultaten är robusta; rapporteringen av invasiva test sker till ett gemensamt cytogenetiskt register, och registreringen av förlossningar och nyfödda görs som i Sverige.

Författarna anger att i två regioner där de nya riktlinjerna införts var det endast 2 procent som tackade nej till screeningen. Samtidigt valde 10–20 procent av de kvinnor som fick besked om ökad risk att inte genomgå invasivt test. Man kan då fundera över om informationen före screeningen verkligen lett till ett informerat val hos de gravida som deltog i screeningen. Studier om detta pågår i Danmark.

Sissel Saltvedt

överläkare, kvinnokliniken, Södersjukhuset, Stockholm

Ekelund CK, et al; the Danish Fetal Medicine Research Group: Impact of a new national screening policy for Down's syndrome in Denmark: population based cohort study. *BMJ*. 2008;337:a2547.

Sömnproblem tenderar att bli långvariga

För individer med sömnproblem levereras dyster läsning i tidskriften *Archives of Internal Medicine*. En kanadensisk studie visar nämligen att i storleksordningen tre av fyra individer med sömnproblem (insomnia) har besvär i minst ett år, medan närmare varannan har besvär som kvarstår i tre år eller mer.

Studien har följt 388 vuxna individer med en medelålder på 45 år; 61 procent av dem kvinnor. Samtliga hade vid studiens början sömnproblem. De följdes under tre års tid och fick årligen svara på frågor kring sömn. Deltagarna klassificerades vid studiens början och vid varje uppföljning i tre grupper. Gruppen med insomnisyndrom utgjordes av dem som hade mest sömnbesvär och omfattande 119 studiedeltagare vid studiens början. För att uppfylla kriterierna för detta krävdes att man under minst en månad haft sömnproblem minst tre nätter per vecka och att detta resulterat i påtagliga problem på dagarna, såsom trötthet och koncentrationssvårigheter.

Därtill fanns en grupp med insomnisyntom, som utgjordes av 269 individer med lindrigare sömnbesvär. Dessutom fanns en grupp som inte hade några sömnproblem. Det bör noteras att samtliga deltagare hade sömnbesvär vid studiens början men att en del av dem blev av med problemen och kom att tillhöra den besvärsfria gruppen efter ett eller ett par år.

Slår man samman alla studiedeltagare visade det sig att 74 procent rapporterade att sömnbesvären kvarstod vid uppföljningen efter ett år. Vid uppföljningen efter tre år uppgav 46 procent av samtliga deltagare att de hade fortsatta sömnbesvär. Individer som uppfyllt kriterierna för insomnisyndrom hade svårast att bli av med sina problem. Så många som 66 procent av dessa uppgav fortsatta sömnbesvär efter tre år, vilket ska jämföras med 37 procent i gruppen som hade insomnisyntom, alltså sömnproblem som inte uppfyllde kriterierna för insomnisyndrom. Av samtliga delta-

gare hade 46 procent, som nämnts, besvären kvar efter tre år. I gruppen med insomnisyntom var det betydligt vanligare att de efter ett respektive tre år var besvärsfria än att besvären förvärrats så att de uppfyllde kriterierna för insomnisyndrom.

Cirka 10–15 procent av alla vuxna beräknas lida av kroniska sömnbesvär. Till det kommer ett stort antal med tillfälliga besvär. Faktorer som kvinnligt kön, depressiva besvär, ångest och hög ålder har tidigare kopplats till sömnbesvär. Den aktuella studien bidrar med kunskap kring att sömnproblem tenderar bli långvariga. Den som har svårt att sova kanske kan finna viss tröst i att forskarna trots allt noterat att mer än hälften, 54 procent, av deltagarna som haft sömnbesvär vid studiens början uppgav att de sov gott efter tre år.

Anders Hansen

läkare, frilansjournalist

Arch Intern Med. 2009;169:447–53.

Sambandet mellan alkoholism och efterföljande depression är starkare än det motsatta förhållandet.

Foto: SPL/IBL

Akoholmissbruk ökar risken för depression

Kopplingen mellan alkohol och depression är välkänd. Även om man kan tänka sig att sambandet gäller åt båda håll är det många som har frågat sig vad som är hönan och vad som är ägget. Med andra ord: Är det alkoholmissbruket i sig som leder till ökad risk för depressiva besvär eller är det så att deprimerade löper ökad risk för alkoholism för att hantera sina depressiva besvär? Forskare från Nya Zeeland har tittat på detta i en studie som presenteras i tidskriften Archives of General Psychiatry.

Författarna har utgått från en kohort på 1055 män och kvinnor från Nya Zeeland, alla födda år 1977. Dessa screenades med ett frågeformulär avseende depressiva besvär och alkoholmissbruk vid tre tillfällen när de var i åldrarna 18, 20 och 24 år. I 18-årsåldern uppfyllde 19,4 procent av deltagarna kriterierna för alkoholmissbruk. I åldrarna 20 och 24 år var andelen deltagare som uppfyllde kriterierna 22,4 respektive 13,6 procent. Kriterierna för »major depression« uppfylldes av 18,2 procent av 18-åringarna. Siffran var densamma, 18,2 procent, bland 20-åringarna för att sedan falla till 13,8 procent bland 24-åringarna. Notera att det alltså rör sig om samma individer som screenats tre gånger: när de var 18, 20 och 24 år gamla.

Författarna har analyserat materialet och undersökt i vilken utsträckning individer som vid ett tillfälle var drabbade av depression vid nästa undersökning missbrukade alkohol och vice versa. Man har därtill undersökt i vilken ut-

Koppling mellan migrän och risk för stroke under graviditet

Gravida kvinnor med migrän löper ökad risk att drabbas av stroke. Det visar en amerikansk studie som presenteras i BMJ. Studien bygger på nationella amerikanska data från drygt 18 miljoner graviditeter under perioden 2000 till 2003. Bland dessa fanns 33 956 kvinnor med migränbesvär.

Författarna har haft tillgång till ICD-diagnoser i samband med graviditeten. Man har upptäckt att kvinnor med migrän under graviditeten löpte cirka 15 gånger högre risk för stroke än gravida kvinnor som inte hade migrän. Bland kvinnor med migrän noterades även att hjärtinfarkt var dubbelt så vanligt förekommande som hos gravida kvinnor utan migrän. Hypertoni var hela åtta gånger vanligare, medan preeklampsi och lungemboli/venös tromboembolism var två respektive tre gånger så vanligt bland gravida kvinnor med migrän. Det bör givetvis understrykas att risken för stroke under graviditet överlag är mycket låg, runt fyra fall av stroke noterades per 100 000 graviditeter. Författarna betonar också att den ökade strokerisken inte bör avskräcka kvinnor med migrän från att bli gravida.

Den bakomliggande mekanismen till kopplingen mellan migrän och stroke under graviditet är okänd, men en möjlig orsak är ökad kardiell påfrestning. Graviditet är i sig som bekant kardiellt påfrestande, bland annat på grund av en ökad total blodvolym. Migrän blir en ytterligare belastande faktor för ett redan ansträngt kardiovaskulärt system, vilket skulle kunna förklara sambandet mellan såväl migrän och stroke som flera andra tillstånd där en ökad risk noterats för gravida med migrän, såsom hypertoni och hjärtinfarkt.

Migrän har redan tidigare kopplats till ökad risk för stroke hos kvinnor som inte är gravida. En metaanalys publicerad 2004 i BMJ visade till exempel att

sträckning missbruk och depression förekom samtidigt. Resultatet visar sammantaget en tydlig koppling mellan just alkoholmissbruk och efterföljande depressiva besvär. Det omvända sambandet var inte lika starkt. Att alkoholmissbruk kan leda till sociala och medicinska problem, som i sin tur ökar risken för depression, är givetvis en potentiell or-

sak till sambandet. Ytterligare forskning kring vilka mekanismer som ligger bakom orsakssambandet krävs dock, konstaterar forskarna.

En begränsning med den aktuella studien är det faktum att migrändiagnosen till stor del baseras på vad kvinnorna själva rapporterat. Andelen kvinnor med migrän var också låg. Bara 1,9 procent av de gravida rapporterade att de hade migrän, medan migränprevalensen för kvinnor i fertil ålder brukar anges till mellan 15 och 20 procent i litteraturen. Den låga andelen kvinnor med migrän i studien indikerar att tillståndet underrapporterats, vilket skulle kunna innebära att sambandet mellan migrän och stroke överdrivits. En annan begränsning med studien är att man inte gjort skillnad på vad som noterats först och om det är kvinnor med migrän som löper ökad risk för stroke, hjärtinfarkt och hypertoni eller om orsakssambandet i stället är det omvända. För att svara på detta krävs en större prospektiv studie, skriver författarna som hoppas få se en sådan i framtiden.

Anders Hansen
läkare, frilansjournalist

BMJ. 2009;338:b664.

Orsaken till kopplingen mellan migrän och stroke under graviditet är okänd. En möjlig orsak är ökad kardiovaskulär belastning.

Foto: SPL/IBL

Arch Gen Psychiatry. 2009;66:260-6.

Anders Hansen
läkare, frilansjournalist
anders.hansen@sciencecap.se